

KULTŪRVIDI VEIDOJOŠIE FAKTORI INDRĀ PAGĀJUŠĀ GADSIMTA 20.–30. GADOS

Latgales novads, kurš robežojas ar lielo, ekspanseīvo kaimiņu Krieviju, Poliju, Baltkrieviju un Lietuvu, ir piedzīvojis vissmagākos svešzemju pakļautības gadus. Gandrīz 300 gadu ilgā administratīvā nošķirtība no pārējiem novadiem ir veidojusi savdabīgu, daudznacionālu tautu valodas un sadzīves tradīciju kultūras attīstību. Šo jautājumu izpētei Rēzeknes Augstskola 2006. gadā izstrādājusi projektu „Lauka pētījumi Krāslavas rajona Indras pagastā – tradīcijas, valoda, kultūrvide”. Pētījums tika veikts ar socioloģiskās aptaujas palīdzību, intervējot Indras pagasta iedzīvotājus. Pētījuma gaitā tiek meklētas atbildes uz šādiem jautājumiem: 1) kāda ir šo iedzīvotāju vēsturiskā izcelsme, no kurienes un kad tie ienākuši šajā pagastā, lai apmestos uz pastāvīgu dzīvi, 2) kāda ir bijusi ienākušo iedzīvotāju ietekme un nozīme Indras kultūrvides veidošanā.

FACTORS IN CULTURAL ENVIRONMENT BUILDING IN INDRĀ IN THE 1920-30s

The region of Latgale, which borders the big, expansive neighbour Russia, Poland, Belorussia and Lithuania, has survived the most difficult years of subjection to foreign states. An almost 300-year-long administrative isolation from the other regions of Latvian culture has caused a specific development of language and social traditions in a multinational area. In 2007, the project „Field studies in the rural municipality of Indra in the region of Krāslava – traditions, language, cultural environment” was developed at Rēzekne University College for the research of this topic. It was based on ethnolinguistic data obtained through interviews with the population of Indra municipality. This article addresses the following questions:

- 1) What are the historic origins of this population, and when and from where did these people come to this rural municipality to settle permanently?*
- 2) How did the newcomers influence the formation of a cultural environment in Indra and why was that important?*

The objective of the paper is to reveal the specifics and the typical features of the cultural environment of Indra in the context of Latgale.

According to historical data and the memories of Benita Drozdova, the Latvian language was already in the 1930s the link that brought together different nationalities for common public work in Indra municipality.

State policies in the field of education, local training of Latgalian specialists in Rēzekne and Daugavpils, and the migration of specialists from other regions with no official language

problems were some of the reasons which contributed to a better education of society and an increase in prosperity, which made Latgale move closer to the other regions of Latvia. This is illuminated by the visual materials attached to the analysis, which show that the border station of Indra was a vibrant cultural environment in the end of the 30's where a local intelligentsia representing different professions had been formed.

Latvijas novadi, atsevišķi pagasti, ciemi un pilsētiņas glabā vēsturiski izveidojušās īpatnības, tradīcijas, valodas savdabības, kuras mūsdienu globalizācijas apstākļos pamazām transformējas. Līdz ar to aktualizējas jautājums par valsts reģionālo īpatnību izpēti, tiek publicēti dažādu zinātnes nozaru autoru novadpētnieciska rakstura darbi.

Latgales novads, kurš robežojas ar lielo, ekspansīvo kaimiņu Krieviju, Poliju, Baltkrieviju un Lietuvu, ir piedzīvojis vissmagākos svešzemju pakļautības gadus. Gandrīz 300 gadu ilgā administratīvā nošķirtība no pārējiem novadiem ir veidojusi savdabīgu, daudz nacionālu tautu valodas un sadzīves tradīciju kultūras attīstību.

Šo jautājumu izpētei Rēzeknes Augstskola 2006. gadā izstrādājusi projektu „Lauka pētījumi Krāslavas rajona Indras pagastā – tradīcijas, valoda, kultūrvide”. Pētījums tika veikts ar socioloģiskās aptaujas palīdzību, intervējot Indras pagasta iedzīvotājus.

Etnolingvistiskajā aptaujā ietvertο jautājumu padziļināta izpēte var sniegt atbildi uz vairākiem kultūrvēsturnieku, Latgales mentalitātes pētnieku (Pēteris Zeile, Augusts Milts, Kārlis Počs u.c.) izvirzītiem un neatbildētiem etniskiem jautājumiem Latgales vēsturē. Piemēram: *Kas mēs esam? Cik mūs, t. i., latviešu, latgaliešu, ir? Ko mēs ar savu latgaliešu mentalitāti gribam iesākt? Kādi jābūt attieksmei pret latgalisko/latvisko, eiropesko?*

Vērojot Indras apkārtnes iedzīvotāju aptaujās sniegtās atbildes, radusies zināma neizpratne par respondentu lietoto saziņas valodu. Ir norādīta gan literārā latviešu valoda, gan krievu valoda (ar baltkrievu valodas piejaukumu), bet netiek norādīts pārējā Latgalē izplatītais latgaliešu dialekts, ko atsevišķi valodnieki, arī kultūrvēsturnieki apzīmē par latgaliešu valodu (sk. Leikuma 2004, Wicherkiewicz 2001 u.c.).

Pētījuma gaitā tika meklētas atbildes uz šādiem jautājumiem:

- 1) kāda ir šo iedzīvotāju vēsturiskā izcelsme, no kurienes un kad tie ienākuši šajā pagastā, lai apmestos uz pastāvīgu dzīvi;
- 2) kāda ir bijusi ienākušo iedzīvotāju ietekme un nozīme Indras kultūrvides veidošanā.

Būtiska nozīme ir laikabiedru (kuru paliek arvien mazāk) atmiņām, viņu vēsturiskai pieredzei, kas palīdz atklāt ne tikai laikmeta faktoloģiju, bet spēj iezīmēt sociālpolitisko apstākļu veidoto sabiedrības garīgo un ētisko pasaules izpratni, ko nevar izpētīt arhīvu materiālos.

Stāstījums jāuzskata kā zināma veida dokumentējums, kā subjektīvs vērojums, kas ir brīvs no padomju laika uztiptajām deformācijām par Latvijas brīvvalsts vēsturi. Konfrontējot to ar arhīvos nonākušajiem dokumentiem, tā laika presi, oficiālo statistiku, autobiogrāfiskiem publicējumiem un citiem avotiem (fotogrāfijām, kartēm, vizuālām sadzīves detaļām u.c.) – veidojas virtuāli objektīva attiecīgā perioda vēstures aina.

Norādītās tēmas izpētes ietvaros autore izmantojusi kādreizējās Indras iedzīvotājas 1927. gadā dzimušās Benitas Dzirgas Drozdovas (meitas uzvārdā Šusteres) atmiņu stāstījumu¹ (Drozdova 2007) par savas ģimenes dzīves laiku (1927–1940) Indrā, kur tēvs strādājis par dzelzceļa ierēdni, māte Emīlija Drozdova – telegrāfisti dzelzceļa pastā.

Krāslavas rajona Piedrujas pagasts atradās pie Baltkrievijas robežas. Pagastu šķērsoja dzelzceļa līnija Rīga–Orla, uz kuras atradās robežstacija Indra. Te bija izveidojies neliels ciemats, kurā bez stacijas, skolas, pasta, aptiekas, ambulances, viesnīcas un citiem sadzīvei nepieciešamiem sīkiem uzņēmumiem atradās robežsardzes un muitas iestādes. Vietējie iedzīvotāji – galvenokārt baltkrievi, poļi, ebreji. Arhīva materiālos (LVVA: 5721) Daugavpils apriņķa Indras robežu apsardzības rajona iedzīvotāju reģistrs saglabājies nepilnīgs, tādēļ daudznacionālo tautību vidū 20. gados Indras apkārtnē dzīvojošo latviešu skaits nenosakāms. Ir dokuments – Daugavpils apriņķa policijas robežsargu nodaļas pārskats par 1922./1923. gadu, kas liecina, ka apriņķī dzīvojuši 100 poļu pavalstnieki, 282 krievi (nav uzrādīti baltkrievi), vācu pavalstnieku pasēs bijušas 21 personai, lietuviešu – 49, austriešu – 7, igauņu – 11 un nesakārtotais robežu jautājums veicināja to, ka tajā pastāvīgi ieplūduši citu tautu bēgļi vai caurbraucēji, līdz ar to 11 personas šajā laikā reģistrētas kā bezpavalstnieki (LVVA 5721, 823, 824 1p.). Jāatzīmē, ka pierobežas tuvums un pirmo pēckara gadu iedzīvotāju migrācija stipri ietekmēja iedzīvotāju nacionālo sastāvu. Tas ir nevienāds dažādos pagastos. Cits vēstures avots (Švābe 1932: 12816) norāda, ka, piemēram, 1925. gadā Indrai tuvākajos Pustiņas un Piedrujas pagastos latvieši bijuši 3–5%, turpretī Skaistas pagastā, kas atrodas nedaudz tālāk no robežas, vietējo iedzīvotāju skaitā – 42% latviešu.

Neliela vēsturiska atkāpe

1918. gada 18. novembrī nodibinājās Latvijas valsts. Tās teritorijā vēl divus gadus turpinājās Latvijas brīvības cīņas. Pēc Kurzemes, Vidzemes un Zemgales atbrīvošanas no

¹ Drozdovas Benitas atmiņu stāstījums pierakstīts 2007. gada oktobrī Krāslavā (Rēzeknes ielā 20 – 16). Atmiņu stāstījuma teksts izmantots referātā „Kultūrvidi veidojošie faktori Indrā 20. gs. 20.–30.gados.”, kas nolasīts seminārā *Lauka pētījums Krāslavas rajona Indras pagastā* Rēzeknes Augstskolā 2007. gada 2. novembrī. Teksts papildināts zinātniskās ekspedīcijas laikā Indrā 2008. gada 30. maijā. Atmiņu pieraksts atrodas RALI arhīvā.

ienaidniekiem 1920. gadā vēl padomju varas paliekas un Sarkanā armija atradās Latgalē. 1920. gadā no janvāra līdz augustam notika Latgales atbrīvošanas kaujas. Šajā laikā Latgalē atradās lielākā daļa Latvijas nacionālās armijas, ko vadīja ģenerālis Jānis Balodis. Janvārī Latgalē ieradās Kārlis Ulmanis ar Iekšlietu un Zemkopības ministriju pārstāvjiem, lai iepazītos ar Latgales iedzīvotāju noskaņojumu, vajadzībām, runātu par Latvijas neatkarības nozīmi, uzsāktu sarunas par zemes reformu, dotu ierosinājumus. Divu nedēļu laikā K. Ulmanis apmeklēja Ilūkstes apriņķi, Daugavpils un Krāslavas pagastus. Kā savās atmiņās stāsta ģenerālis J. Balodis (viņš pavadīja K. Ulmani šajos apmeklējumos): „Kārļa Ulmaņa Latgales apmeklējums bija liels un svarīgs solis uz saprašanos ar pārējiem Latvijas apgabaliem (...) modināja pašapziņu, lielāku pašāvēību un ticību nākotnei. Runas par zemes piešķiršanu tiem, kas to pelnījuši, radīja īstu, patiesu piekrišanu.” (Stranga 1997)

Jāatgādina, ka dzīves apstākļi Latgalē bija visai skarbi. 1920. gadā lasītpratēju bija 50,13%. Tas nozīmē, ka puse Latgales iedzīvotāju bija analfabēti, pārējā Latvijā bija 78,83% lasītpratēju (Balevica 1990: 80). Trūka skolu, maz bija pilsoņu, kas varētu pildīt skolotāja pienākumus. Valstij bija jāiegulda daudz līdzekļu un darba, lai veicinātu Latgales iedzīvotāju labklājību un kultūras līmeni.

Otrreiz K. Ulmanis apceļoja Latgali 1934. gada augustā, kad viņš devās divu nedēļu braucienā pa Latvijas novadiem. Šajā apmeklējumā Valsts prezidents Latgali nosaucis par „Latvijas trešo zvaigzni”, jo tās saimnieciskie un kultūras sasniegumi bijuši ievērojami, piemēram, skolu skaits divkārtšajās, pārbūvētas vecās un uzceltas jaunas, modernas skolu ēkas. Lasītpratēju skaits pieaudzis līdz 72,91% (pārējos novados šajā laikā 90% lasītpratēju). 1932./1933. mācību gadā darbojās 10 latviešu, 4 krievu, 3 ebreju, 2 poļu un 1 baltkrievu ģimnāzijas. Bija nodibināti 2 skolotāju institūti, komercskolas, tehnikumi (Švābe 1934: 20163). Strauji palielinājās vietējo skolotāju skaits, tika meklēti aizvien jauni ceļi, kā veicināt tautas izglītību.

Robežsargi

Ģenerālis J. Balodis savās atmiņās atceras, kā viņš 1932. gadā devis rīkojumu apriņķu priekšniekiem, lai, iesaucot jaunkareivjus aktīvā dienestā, tiktu ievērots, ka „turīgo vecāku dēlus, studentus, vidusskolu un augstskolu beigušos iedalītu tajos garnizonos, kas atrodas tālāk no lielām pilsētām, kultūras centriem, kur grūtāk sasniegt teātrus, kino, bibliotēkas un citas kultūras vērtības.” (Stranga 1997) Mērķis šim rīkojumam bija – šo daļu priekšniekiem, komandieriem, instruktoriem kā inteliģences pārstāvjiem iesaistīties kultūras darbā savā dienesta vietā. Vajadzēja uzstāties ar priekšlasījumiem, organizēt sporta sacensības, veikt kārtības uzturēšanas un sabiedrības audzināšanas funkcijas. Kad 1935. gadā

izveidoja atsevišķu karaspēka daļu – robežsargu brigādi, tajā uzņēma izglītotos karavīrus, kas bija beiguši instruktora apmācības. Robežsargu un instruktoru pienākums bija piedalīties vietējās sabiedriskās vides sakopšanā un kārtības uzturēšanā.

Benita Drozdova stāsta: „Robežsargu inteliģence, viņu stāja, armijas formas tērpi (aizsargkrāsas tērpi ar zaļām zīmotnēm) un reglamentētā uzvedība (bez formas tērpa nedrīkstēja atrasties sabiedrībā, to varēja atļauties tikai atvaļinājuma laikā) izraisīja vietējos iedzīvotājos cieņu, jo viņi asociējās ar valsts varas pārstāvjiem. Robežsargi, kuri dzīvoja kordonos, rūpējās par sporta sacensībām, sporta spēlēm, kurās iesaistīja apkārtējos jauniešus. Robežsargi piedalījās vietējās Meža dienās (sk. 1. attēlu), stādīja kokus, izveidoja sporta laukumus. Sporta laukumā uzceltajā estrādē kopā ar ugunsdzēsēju orķestri rīkoja koncertus. Tā saucamajā „šķūnī” – ēkā pie stacijas (sk. 4. attēlu), kur saimniekoja ugunsdzēsēji un dzelzceļnieki, rīkoja balles, dažreiz demonstrēja kinofilmas. Stacijas ēkā (sk. 1. attēlu) darbojās bufete. Sevišķi skaisti bija iekārtota tā saucamā *Dāmu istaba* – ar spoguļiem, dīvēniem, adatām un diegiem, vārdu sakot, tur bija viss, kas nepieciešams dāmu tualetes sakārtošanai.” (Drozdova 2007)

Robežsargu rīkotajiem kultūras un sabiedriskiem pasākumiem bija milzu nozīme ne tikai vietējo iedzīvotāju pozitīvas attieksmes radīšanā, bet tie demonstrēja Latvijas kultūru arī ārzemniekiem, kuri šķērsoja valsts robežu.

Kultūrpolitika – izglītība

Valsts kultūrpolitikas rezultātā 30. gadu beigās Latvijas skolās bija ļoti augsts skolotāju skaits un pēc statistikas datiem Latvija ieņēma otro vietu Eiropas valstu vidū (Balevica 1990: 35). Uz vienu skolotāju pamatskolā bija 25,6 skolēni. Zviedrijā, kas ieņēma pirmo vietu, skolēnu skaits bija 20,9 uz vienu skolotāju.

Kārlis Ulmanis aicināja doties strādāt uz laukiem. Izglītības ministrija rūpējās, lai iekārtojot darbā inteliģentos bezdarbniekus, tos novirzītu uz Latgali valsts pašvaldību iestādēs kā ierēdņus, bet jaunos skolotājus aicināja darbā Latgales skolās, jo šajā reģionā strauji pieauga uzcelto tautskolu skaits (Indrā 1931. gadā uzcēla četrstāvu skolas ēku (sk. 2. attēlu)).

Šādas politikas rezultātā trijos mācību gados (1933./1934. m. g. un 1936./1937. m. g.) kopējais skolotāju skaits Latgalē bija palielinājies par 301 personu, salīdzinājumā Vidzemē šajā laikā tas pieaudzis par 169, Zemgalē – 142, Kurzemē – 105 skolotājiem, bet Rīgā samazinājies par 136 (Lendiņa, 1989: 6).

Pēc B. Drozdovas stāstījuma Indras skolotājas kopā ar skolas Vecāku komiteju un Dāmu komiteju, kurā darbojās gan robežsargu, gan muitnieku dzīvesbiedres, skolā organizēja dažādus sabiedrību audzinošus un izglītojošus pasākumus (sk. 5. attēlu).

Pēc 1934. gadā pieņemtā jaunā Izglītības likuma, kas noteica obligātu skolas apmeklējumu (kaut gan pēc iepriekšējā likuma bija noteikta obligātā izglītība, tomēr bija bērni, kas skolas bieži neapmeklēja gan ekonomisku, gan sociālu apstākļu dēļ), sevišķa vērība tika pievērsta trūcīgo ģimeņu bērniem. Lai visi skolas vecuma bērni varētu apmeklēt skolu, tiem bija nepieciešama materiāla palīdzība: „(..) bez pašvaldības palīdzības atbalstīt centās arī skola. Lai iegūtu līdzekļus, skolā rīkoja, tā saucamos, bazārus, loterijas, iestudēja teātra izrādes, rīkoja balles. Iegūtos līdzekļus, izmantoja skolēnu vajadzībām.

Kā skolā, tā apkārtņē sabiedrība bija daudz nacionāla, bet savstarpējā saziņas valoda latviešu. Nekādu domstarpību nebija, vide bija draudzīga. (*Piezīme:* valsts institūciju dokumentācija arhīvā tikai latviešu valodā.) Skolēni tāpat kā visā Latvijā nēsāja tumši zilas skolas formas. Meitenēm – tērps ar baltu apkaklīti un aprocītēm, melns priekšauts. Man šķiet, ka skolas formu nēsāšana ļoti disciplinēja skolēnus, radīja kopības sajūtu, tā norādīja piederību skolai. Disciplinējošs bija arī katrs skolas dienas rīts, kas iesākās ar baznīckunga rīta lūgšanu. Vienkāršs askētisks bija skolotāju apģērbs. Skolotājas nēsāja tērpu ar baltu apkaklīti. Tas it kā liecināja, ka darām vienu darbu, esam kolektīvs (sk. 3. attēlu).” (Drozdova 2007)

Sadzīves kultūra

B. Drozdova atceras, ka Indra 30. gados bija izveidojusies par ievērojamu ciematu. Bez jaunās skolas ēkas, kuras apkārtņē zaļoja jaunie stādītie koki un ziedēja puķes, bija izveidots plašs sporta laukums, uzcelta estrāde. 1930. gadā Indrā uzbūvēja jaunu katoļu baznīcu. Tā izlikās smagnēja ar diezgan neierastu arhitektūru. Baznīcas torņi it kā palikuši nepabeigti, tādēļ tās izskats raksta autorei nelikās pievilcīgs. (Tagad šī baznīca ir kultūras mantojuma objekts. Tās arhitekts nav zināms.) Ņemot vērā, ka Indrā bija ievērojami daudz ienācēju no citiem novadiem, kuri piederēja pie luterāņu konfesijas, 20. gs. 30. gados izveidojās luterāņu draudze. To apkalpoja mācītājs no Daugavpils (Rumpēteris). Dievkalpojumi notika skolas telpās. 30. gadu beigās netālu no sporta laukuma sāka celt luterāņu baznīcu. 1939. gadā baznīcas būve tuvojās nobeigumam, sākās iekšstelpu iekārtošana, baznīcas liturģiskiem rituāliem nepieciešamo regāliju iegāde, bet baznīcu darbam iesvētīt nepaspēja, jo 1940. gadā Latvijā ienāca krievu armija. Draudze centās iegādāties vērtības izvest, saglabāt. Tās pārveda uz Bērzupes baznīcu Zemgalē, kur vēlāk tās tika izlaupītas.

Viena no sabiedrības pulcēšanās vietām bija traktieris (dzērienuveikals), kas atradās netālu no kokzāģētavas. Te parasti rudenos, kad zemnieki pieveda bekonus pārdošanai (sk. 4. att.) un saņēma naudu par savu preci, dzērienu veikalā bija daudz pircēju un skaļas debates.

(Piezīme: bekonus audzēt zemniekiem bija izdevīgi, jo valsts piešķīra piemaksas. Bekonus eksportēja uz ārzemēm, tādējādi valsts ieguva valūtu.)

„Mans tēvs,” stāsta B. Drozdova, „strādāja par dzelzceļa stacijas dežurantu, vienmēr bija ģērbies dzelzceļnieka formas tērpā, centās skaļākos trokšņotājus savaldīt, aizrādīt. Zemnieki ļoti respektēja tēva aizrādījumus, uzskatīja viņu par valsts varas pārstāvi, tādēļ pretī nerunāja. Ierēdņus, kā robežsargus, tā arī muitniekus, vispār ļoti respektēja. Tā bija inteliģence, kuras audzināšanas manieres uzskatīja par paraugu. Mums, bērniem, bija jāievēro sabiedrībā pieņemtās uzvedības manieres: sasveicinoties ar pieaugušajiem, meitenēm bija jākniksē, svētkos lielākām meitenēm jāprot reveranss utt.

Viens no svarīgākajiem kultūras pasākumiem jāmin ikgadējie dzelzceļnieku bērnu svētki, kas notika Daugavpilī, kuriem mēs sevišķi gatavojāmies. Bija izdevība noskatīties arī profesionālo teātru izrādes, kas notika mūsu skolas telpās. Atceros, ka skatījos izrādi „Pūt, vējiņi”. Domāju, ka tā bija Daugavpils latviešu dramatiskā teātra izrāde (LVVA 1694: 12). Sabiedriskā dzīve bija aktīva.” (Drozdova 2007)

Ģenerāļa J. Baloža memuāros lasāmi arī citādi Latgales sabiedriskās dzīves vērtējumi. Bieži apmeklējot karaspēka daļas ārpus Rīgas, ģenerālim bija labi pazīstamas arī Latgales vienkāršo ļaužu vajadzības. Viņa vadībā darbojās Saeimas ievēlēta komisija, kura izskatīja Latgales iedzīvotāju sūdzības, piemēram, par poļu tieksmi pārpoļot vietējos iedzīvotājus u.c.

Ģenerālis atceras, ka vairākos gadījumos sabiedriskie darbinieki un partiju līderi atklāti uzsvēruši, ka „(..) baltiešiem (čiuljiem) mūsu Latgalē nav ko darīt, jo viņi nepazīst Latgales sevišķās īpatnības. Man likās, ka ļoti daudzi no Latgales inteliģences, pat cienījamās un iecienītas personas, aizmuguriski aizrādīja savu nelabvēlību administratīvi ieceltajiem darbiniekiem – baltiešiem (..) No 1932. gada līdz 1939. gadam ieskaitot, visi kara apriņķu priekšnieki baltieši, kas nodienējuši Latgalē divus trīs gadus, lūdz pārcelt viņus uz citiem apriņķiem, pat uz mazākām vietām, neraugoties uz ārējām laipnībām, apriņķu valdes, tāpat garīdzniecības uzmanību un atbalstu. Bija gadījums, ka, uzsverot šīs latgaliskās īpatnības, „kāds inženieris ar dažiem savas politikas piekritējiem gatavojies izsludināt „Latgales autonomiju”, ko novērsa pēdējā brīdī.” (Stranga 1997)

Kā norāda vēsturnieks Ojārs Niedre, pēc LVVA 3235 fonda materiāliem tā saucamā Latgales autonomistu grupa 1939. gada aprīļa otrajā pusē jau arestēta un pratināta (Niedre 2001: 128).

Indras sabiedrības optimistiskajā gaisotnē bija vēl kāds darvas piliens, par ko liecina B. Drozdovas atmiņās saglabājamie bērniības notikums. Noklausījusies mājās vecāku sarunas par to, ka kaimiņos dzīvojošais dzelzceļnieks Kārkliņš esot pagrīdnieks: „Kad reiz, spēlējoties

ar savu vienaudzi Kārkliņa dēlu Dzintaru, nonācām viņa mājā, ievēroju, ka virtuves grīdā pacelts liels vāks un zem grīdas dziļš pagrabs, tātad sapratu, šis kaimiņš ir pagrīdnieks.” (Drozdova 2007)

Bet, iespējams, ka B. Drozdovas toreizējā bērnišķīgajā secinājumā saskatāma zināma saikne ar padomju okupācijas laika 1967. gadā izdotajā *Latvijas PSR Mazaajā enciklopēdijā* rakstīto: „Buržuāziskās Latvijas laikā Indras pagastā darbojās LKP pagrīdes šūniņa. Caur pagastu veda nelegālais ceļš uz PSRS, pa kuru pēc LKP CK norādījuma devās daudzi buržuāziskās varas vajātie komunisti.” (Latvijas PSR Mazā enciklopēdija 1967: 657)

1938. gadā izdotajā Latvijas padomju enciklopēdijā šķirkļis *Indra* šādas ziņas vairs neuzrāda (Latvijas padomju enciklopēdija 1983: 266). Šī tēma plašāk saskatāma vēsturnieku pētījumos par pagrīdes organizāciju darbību Latvijas brīvvalsts laikā vai armijas štāba III (izlūkošanas) nodaļas Indras punkta vadītāja seržanta Edvīna Stalgēviča ziņojumā par PSRS spiegošanu, separātistu darbību, kuru aktivizēja PSRS aģenti Latgales robežsardzē (Niedre 2001: 166), lai veicinātu Latgales iedzīvotāju sanaidošanu, šķelšanos.

Nobeigums

Pēc Latvijas valsts nodibināšanas tās galvenais uzdevums bija saliedēt Latvijas novadus, īpaši Latgali, kura robežojās ar Krieviju, Baltkrieviju, Lietuvu un Poliju. Būdam pakļauta šo valstu agrāko režīmu ekonomisko, politisko, militāri stratēģisko un bieži šovinisma (krievu, poļu) interesēm, Latgale ilgāku vai īsāku laiku bija atkarīga no šo valstu politikas. Šo vēsturiski nosacīto apstākļu dēļ Latgalē atradās minēto kaimiņvalstu iedzīvotāju minoritātes, kas nemaz nebija tik apmierinātas ar Latgales iekļaušanu Latvijas sastāvā. Tas radīja problēmas valsts konsolidācijas interesēm.

Pēc 1921. gada 21. novembra, kad jaunās valsts Satversme latviešu valodai piešķīra valsts valodas statusu, novadu apvienošanās process ieguva stabilu priekšnosacījumu konsolidācijai – kopēju valodu. Valsts politika izvirzīja stingras prasības latviešu valodas lietošanai skolās, Latvijas armijā un valsts institūcijās. Minoritātes, kuras bija lojālas (daļa krievu, baltkrievu, lietuviešu, ebreju) apguva latviešu valodu un iesaistījās valsts saimnieciskās un kultūras dzīves tālākā nostiprināšanā. Savu nacionālo, etnisko interešu attīstīšanai minoritātes organizēja dažādas biedrības, sabiedriskās organizācijas, dibināja atsevišķu tautību skolas.

Kā liecina izmantotie vēstures avoti un Benitas Drozdovas atmiņu stāstījums, latviešu valoda bijusi tā vienojošā saikne, kas saistījusi dažādas nacionalitātes kopējam valsts darbam arī Indras pagastā.

Realizētā valsts politika izglītības laukā, Latgales kadru lokāla sagatavošana Rēzeknē, Daugavpilī, to papildināšana ar speciālistiem no citiem novadiem, kuriem nebija valsts valodas prasmes problēmas, nodrošināja sabiedrības izglītības līmeņa paaugstināšanos, labklājības pieaugumu, pietuvinot Latgali pārējo novadu attīstībai.

To uzskatāmi apliecina pievienotais vizuālais materiāls, kas pārlicinoši stāsta, ka Indras pagasta robežstacijā 30. gadu beigās ir kulturāla, sakopta vide, izveidojies dažādu arodu inteliģences slānis. Minētais, savukārt, liecina par atbalstu pastāvošam valsts režīmam, kura idejas iedzīvinātas 1939. gada 8. septembrī Rēzeknē atklātajā pieminekļī „Latgales Māra” (autori L. Tomašickis, K. Jansons), tā marmora postamentā iekaltajos vārdos „*Vienoti Latvijai*”.

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

- Balevica, Lida (pēcv. aut.). (1990). *Latvija citu valstu saimē: kulturāli saimnieciskais apskats*. Rīga: Zinātne. 35–80.
- Drozdova, Benita (2007–2008). *Atmiņu stāstījums*. Rokr. RALI, inv. Nr. 11.
- Lendiņa, Mirdza (1989). Eiropas valstu vidū. *Skolotāju Avīze*. 12. jūnijā. 6.
- Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 5721.f., 2.apr., 823, 824.
- Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 1694.f., 1.apr., 608.
- Švābe, Arveds (red.). (1927–1940). *Latviešu konversācijas vārdnīca*. 1.–21.sēj. Rīga: A. Gulbja apgāds.
- Latvijas PSR Mazā enciklopēdija*. 1. sēj. 1967. Rīga.
- Latvijas padomju enciklopēdija*. 4. sēj. 1983. Rīga.
- Leikuma, Lideja (2004). Divejis latvīšu rokstu tradicejis: kūpeigais un atšķirīgais. *Valodas politika un sociolingvistiskie jautājumi*: 1. sēj. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola.
- Niedre, Ojārs (2001). *Latvijas izlūkdienesti 1919–1940*. Rīga: LU žurnāla „Latvijas Vēsture” fonds. 128., 166. lpp.
- Ostaszewska, Joanna & Wicherkiewicz, Tomasz (2001). Žemaitisch und Latgalisch als europäische Regionalsprachen. *Mvnera lingvistica et philologica Michaeli Hasivk dedicata*. Poznań: Katedra Skandynawistyki i Baltologii.
- Stranga, Aivars (1997). Ģenerāļa Jāņa baloža atmiņu burtnīcas. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. 17., 24. maijs. http://www.historia.lv/alfabets/B/B/balodis_janis/memo/stranga.htm
- Stranga, Aivars (1997). Ģenerāļa Jāņa baloža atmiņu burtnīcas. *Neatkarīgā Rīta Avīze*. 7., 14. jūn.

1. attēls **1933. gads. Gatavojoties meža dienām, uz Indras stacijas perona sapulcējušies talcinieki:** 1. rindā no kreisās: stacijas dežurants Arnolds Šusters (atmiņu stāstītājas Benitas Šusteres tēvs), feldšeris Bērzkalns, stacijas priekšnieks Briedis, robežsargs-policists Kalnozols, Siliņš. Otrā plānā stāvošie talcinieki – ugunsdzēsēji, dzelzceļnieki, ierēdņi. (Fotogrāfs Gassels, Indrā)

Picture 1: **1933. Getting prepared for days in the forest, helpers gathered on the Indra station platform:** 1st in line from the left: station-master on duty Arnolds Šusters (the father of the narrator of her memories Benita Šustere), paramedic Bērzkalns, station-master Briedis, border-guards policeman Kalnozols, Siliņš. Helpers in the background – firemen, railwaymen, officials. (Photographer: Gassels, in Indra)

2. attēls **Indras valsts pamatskola 1934./1935. gadā** (autors nav zināms)

Picture 2: **Indra State Elementary School in 1934/35** (photographer unknown)

3. attēls *Indras valsts pamatskolas 4.b klase 1940. gadā:*

pēdējā rindā no kreisās pirmais – skolotājs Skutāns, otrais – skolotājs Jānis Riekstiņš, trešais vidū – baznīckungs Lietavnieks, ceturtais – skolas pārzinis Dailons Zālītis, piektā – skolotāja Anna Kalnozola (dzimusi Gailīte). Pirmā rindā no kreisās: otrā – Benita Šustere. (Autors nav zināms.)

Picture 3: *Class 4.b of Indra State Elementary School in 1940:*

first from the left in the last row – teacher Skutans, second – teacher Jānis Riekstiņš, third in the middle – priest Lietavnieks, fourth – school superintendent Dailons Zālītis, fifth – teacher Anna Kalnozola (born Gailīte). First row from the left: second – Benita Šustere (photographer unknown)

4. attēls *Indras stacijā pie vagoniem rindā sastājušies pagasta zemnieku pajūgi ar atvestajiem bekoniem.* Aizmugurē lielais ugunsdzēsēju šķūnis (autors nav zināms)

Picture 4: *Carts of the municipality's farmers with bacon brought by them are queuing on Indra station near the wagons.* In the background there is a large firemen's shed (photographer unknown)

5. attēls *Rokdarbu stunda 1940. gadā. 4.b klase ar skolotāju Kalnozolu* (autors nezināms)

Picture 5: *Handicraft lesson (1940). Class 4b with the teacher Kalnozols* (photographer unknown)